

УДК 330.322:330.341.1 (477)

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА

Батир Ю.Г., Храпач К.Г.

Харківська державна зооветеринарна академія

***Анотація.** В статті проведено моніторинг ринку виробництва продукції тваринництва в Україні за останні 23 роки, в результаті якого відзначений істотний спад виробництва валової продукції сільського господарства і тваринництва зокрема. Водночас, починаючи з 2000 року, відзначена тенденція до поліпшення ситуації в аграрній сфері, але в основному за рахунок галузі рослинництва. Намічено основні шляхи виходу тваринництва з кризи.*

***Ключові слова:** сільське господарство, економіка, тваринництво, валова продукція, виробництво, рентабельність.*

Актуальність проблеми. Аграрний сектор є важливою складовою економіки України, від функціонального стану якого в прямій залежності знаходиться продовольча безпека та незалежність держави, розвиток внутрішнього й зовнішнього ринків, а отже і рівень життя населення. За попередніми розрахунками, у 2013р. частка сільського господарства (включаючи мисливство та лісове господарство) у загальному обсязі валової доданої вартості усіх галузей економіки склала 9,1%. Обсяг валової продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств у фактичних цінах становив 252,8 млрд.грн. (табл. 1).

Результати досліджень. Негативні тенденції у розвитку галузі, що почалися на початку 90-х років минулого століття, відзначилися, передусім, скороченням поголів'я худоби та птиці в усіх категоріях господарств, уповільненням впливу інтенсивних чинників на темпи приросту виробництва тваринницької продукції. В цей період дестабілізуючі процеси в галузі набули обвального характеру, внаслідок чого в усіх без винятку господарствах, які займалися виробництвом тваринницької продукції, погіршилися показники їхньої господарської діяльності [1,2].

За попередніми розрахунками у 2013р. у сільському господарстві отримано 13,7% приросту загального обсягу валової продукції сільського господарства. Тенденція нарощування обсягів сільськогосподарського виробництва відмічалася в усіх регіонах країни (від 1,1 до 41,3%). Загальні обсяги продукції збільшилися як у сільськогосподарських підприємствах (на 20,7%), так і в господарствах населення (на 6,4%).

**Виробництво валової продукції сільського господарства України,
млрд.грн. (у постійних цінах 2010 р.) [4]**

Показники	1990 р.	2000 р.	2005 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Усі категорії господарств							
Валова продукція, всього	282,8	151,0	179,6	195,9	233,7	223,5	252,8
у т.ч. рослинництво	145,5	92,8	114,5	124,5	162,4	149,2	175,9
тваринництво	137,3	58,2	65,1	70,3	71,3	74,0	76,9
Сільськогосподарські підприємства							
Валова продукція, всього	199,1	58,0	72,8	94,1	121,1	113,1	136,6
у т.ч. рослинництво	117,9	45,8	55,7	66,8	92,1	82,1	103,1
тваринництво	81,2	122,1	170,9	27,3	28,9	31,0	33,5
Господарства населення							
Валова продукція, всього	83,6	93,0	106,8	100,8	112,6	110,2	116,3
у т.ч. рослинництво	27,5	47,0	58,8	57,7	70,3	67,1	72,8
тваринництво	56,0	46,0	48,0	43,1	42,3	43,1	43,5

У сучасних умовах господарювання сільськогосподарські товаровиробники орієнтуються на виробництво продукції рослинництва, як більш рентабельної. У 2013р. частка продукції рослинництва в усіх категоріях господарств зросла на 2,6 % і склала 69,4%. Саме досягнення значних приростів продукції у галузі рослинництва у 2013р. обумовило загальну позитивну тенденцію зростання обсягів виробництва у сільському господарстві. Проти 2012р. виробництво продукції рослинництва збільшилося на 18,1%, у т.ч. в сільськогосподарських підприємствах – на 25,2%, господарствах населення – на 9,3%. Частка аграрних підприємств склала 58,4% загального обсягу продукції рослинництва. Рівень виробництва продукції рослинництва перевищено в 23 регіонах країни (від 0,2 до 55,0%).

У загальному обсязі валової продукції за 2013р. частка тваринництва склала 30,6%. Проти продукції 2012р. обсяг виробництва продукції тваринництва збільшився на 4,8%, у т.ч. в аграрних підприємствах – на 8,8%, у господарствах населення – на 1,8%.

На 1 січня 2014р. в країні нараховувалось 4534,0 тис. голів великої рогатої худоби, що на 111,9 тис. голів, або на 2,4% менше порівняно з початком 2013р., у т.ч. у господарствах населення – 3096,5 тис. голів (на 42,9 тис. голів, або на 1,4% менше) (табл. 2). У сільгосп підприємствах поголів'я великої рогатої худоби скоротилось на 69 тис. голів (на 4,6%). Поголів'я

Таблиця 2

Динаміка розвитку галузі тваринництва в Україні [4]

Показники	1990 р.	2000 р.	2005 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Поголів'я худоби та птиці:							
ВРХ	24623,4	9423,7	6514,1	4494,4	4425,8	4645,9	4534,0
в т.ч. корів	8378,2	4958,3	3635,1	2631,2	2582,2	2554,3	2508,8
Свині	19426,9	7652,3	7052,8	7960,4	7373,2	7576,7	7922,2
Вівці та кози	8418,7	1875,0	1629,5	1731,7	1739,4	1738,2	1735,2
Коні	738,4	701,2	554,8	414,2	395,9	376,6	354,2
Кролі	6308,2	5557,1	5436,1	5354,7	5642,7	5657,5	5735,4
Птиця	246104,2	123722,0	161993,5	203839,8	200760,6	214070,6	230289,8
Виробництво:							
М'ясо(у забійній вазі, тис.т)	4357,8	1662,8	1597,0	2059,0	2143,8	2209,6	2389,4
Молоко	24508,3	12657,9	13714,4	11248,5	11086,0	11377,6	11488,2
Яйця, млн..шт.	16286,7	8808,6	13045,9	17052,3	18689,8	19110,5	19614,8
Вовна, тис.т	29804	3400	3195	4192	3877	3724	3520
Удій на одну корову за рік, кг	2863	2359	3487	4082	4174	4361	4446
Середня жива вага однієї голови, проданої переробникам, кг: ВРХ							
свині	393	320	381	427	424	438	441
Середньодобовий приріст, г: ВРХ							
Свині	431	255	392	461	481	504	508
Річна несучість курки-несучки, шт.	229	120	281	375	414	448	474
Витрати кормів: на 1 умовну голову, ц к.од.	214	213	274	281	286	293	289
На 1 ц приросту ВРХ	32,5	25,5	30,15	26,73	25,99	26,78	25,60
На 1 ц приросту	13,53	16,73	15,89	15,69	14,98	15,52	14,97
На 1 ц приросту	9,85	17,9	8,97	5,98	5,37	5,39	4,62
На 1 ц молока	1,47	1,63	1,31	1,18	1,16	1,09	1,06

корів в аграрних підприємствах (565,4 тис. голів) зменшилось на 1,7%, у господарствах населення (1943,4 тис. голів) – на 1,8%, що зумовило загальне скорочення показника на 1,8%, або на 45,5 тис. голів. У 2013р. поголів'я свиней збільшилось на 4,6% і на кінець року становило 7922,2 тис. голів, у т.ч. в аграрних підприємствах – на 9,1% (3878,9 тис. голів), у гос-

Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини

подарствах населення – на 0,6% (4043,3 тис. голів).

Загальне поголів'я птиці всіх видів порівняно з початком 2013р. зросло на 7,6%, або на 16,2 млн. голів (становило 230,3 млн. голів), у т.ч. у сільськогосподарських підприємствах – на 12%, або на 14,2 млн. голів (132,1 млн. голів), у господарствах населення – на 2,1%. Дещо скоротилося (на 0,2%, або на 3 тис. голів) поголів'я овець та кіз за рахунок зменшення стада в аграрних підприємствах на 6,3% (становило 248,5).

У 2013р. обсяг вирощування худоби та птиці (в живій вазі) перевищив рівень 2012р. на 7,3%, у т.ч. у сільськогосподарських підприємствах – на 12,2%, у господарствах населення – на 0,4%. В аграрних підприємствах показник 2012р. перевищено за рахунок зростання обсягів вирощування свиней (на 14,8%) та птиці всіх видів (на 13,2%). Середньодобові прирости великої рогатої худоби на вирощуванні, відгодівлі та нагулі збільшилися на 0,8%, свиней – на 5,8% і відповідно становили 508 г та 474 г.

В аграрних підприємствах зберігалася тенденція підвищення інтенсивності господарювання (загальні обсяги вирощування худоби та птиці перевищували обсяги реалізації тварин на забій на 5,5%), то у господарствах населення, як і в попередні роки, обсяги реалізації худоби та птиці на забій випереджали обсяги їх вирощування. Загальне виробництво м'яса (в забійній вазі) у 2013р. становило 2,4 млн.т, що на 8,1% більше порівняно з 2012р. Зростання виробництва м'яса спостерігалось як в аграрних підприємствах (на 170,1 тис.т, або на 13,4%), так і в господарствах населення - на 0,7 % [3].

У 2013р. зафіксовано зростання загального виробництва молока (склало 11,5 млн.т, що на 1% більше порівняно з 2012р.). У сільськогосподарських підприємствах відбулося зростання виробництва молока – на 1,9% (2,6 млн.т), у господарствах населення – на 0,7% (8,9 млн.т). Середньорічний надій молока від однієї корови, що була в наявності на початок 2013р., в господарствах усіх категорій склав 4446 кг (на 85 кг, або на 1,9%, більше проти 2012р.), у т.ч. у сільськогосподарських підприємствах – 4827 кг (на 151 кг, або на 3,2%, більше), у господарствах населення – 4343 кг (на 67 кг, або на 1,6% більше). У 2013р. зафіксоване найвище за роки незалежності виробництво яєць у господарствах усіх категорій – 19,6 млрд.шт. Порівняно з 2012р. виробництво яєць збільшилося на 2,6 % [3].

Слід зазначити, що генетичний потенціал основних продуцентів м'яса, молока та вовни реалізовується в межах 48-50%, що і спричинило збитковість провідних галузей тваринництва. Виключення становить лише бройлерне виробництво, де зазначений потенціал використано на 77% (табл. 3).

Дані таблиці 3 свідчать про те, що в 1990 р. сільське господарство України було прибутковим з рівнем рентабельності 42,6 %. Після черги

Таблиця 3

Рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва, % [4]

Види продукції	1990 р.	2000 р.	2005 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Сільське господарство, всього	42,6	-1,0	6,8	21,1	27,0	20,5	11,2
Рослинництво, всього	98,3	30,8	7,9	26,7	32,3	22,3	11,1
Тваринництво, всього	22,2	-33,8	5,0	7,8	13,0	14,3	11,3
М'ясо КРС	20,6	-42,3	-25,0	-35,9	-24,8	-29,5	-43,3
М'ясо свиней	20,7	-44,3	14,9	-7,8	-3,7	2,0	0,2
Молоко	32,2	-5,5	12,2	17,9	18,5	2,3	13,6
Яйця, 1000 шт.	27,3	-0,7	23,5	18,6	38,8	52,6	47,6
Вовна	-2,4	-75,8	-72,8	-82,2	-70,6	-61,0	-72,7

проведених реформ в 2000 г сільське господарство стало збитковим з рівнем рентабельності -1,0 %, причому тваринництво було найбільш збитковим (-33,8%), а рослинництво прибутковим (+30,8%). В 2013 р. сільське господарство в цілому стало прибутковим рівнем рентабельності 11,2 %, рослинництво 11,1 %, тваринництво 11,3 %, але залишається збитковим виробництво м'яса ВРХ (-43,3 %), вовни (-72,7 %) та виробництво м'яса свиней також на рівні нульової рентабельності (0,2 %)..

Висновки

Вважаємо, що інноваційно-інвестиційний принцип підприємництва є єдино правильним шляхом інтенсифікації тваринництва. Як тепер, так і в майбутньому інноваційна політика повинна бути комплексом економічних, організаційно-соціальних та інших заходів держави, спрямованих на впровадження результатів НТП у виробництво, стимулювання і підтримку інноваційних процесів в економіці. Однією з умов успішного науково-технічного та інноваційного розвитку країни є створення і державна підтримка різних форм кооперації наукових, виробничих і фінансових організацій та структур. Найголовнішим завданням інноваційної політики є розвиток, удосконалення і застосування в сільськогосподарському виробництві нових енергозберігаючих та екологічно чистих технологій.

Література

1. Месель-Веселяк В.Я. Розвиток сільського господарства України // Економіка АПК. – К.: 2011, № 7. – с. 42-55.
2. Азізов С.П. Деякі питання організації та підвищення ефективності тваринництва//Економіка АПК.– К.: 2011, № 4.– с. 12-15.
3. Власенко Н.С. Сільське господарство України у 2013 році / Звіт Державної служби статистики, 2014. - № 06.2-07.- С. 1-11.

4. Статистичний збірник: Сільське господарство України за 2013 рік / За ред. Власенко Н.С. – К.: Госкомстат України, 2014. – 402 с.

ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ОТРАСЛИ
ЖИВОТНОВОДСТВА

Батырь Ю.Г., Храпач К.Г.

Харьковская государственная зооветеринарная академия

Аннотация. В статье проведен мониторинг рынка производства продукции животноводства в Украине за последние 20 лет, в результате которого отмечен существенный спад производства валовой продукции сельского хозяйства и животноводства в частности. В то же время, начиная с 2000 года, отмечена тенденция к улучшению ситуации в аграрной сфере, но в основном за счет отрасли растениеводства. Намечены основные пути выхода животноводства из кризиса.

Ключевые слова: сельское хозяйство, экономика, животноводство, валовая продукция, рентабельность.

TENDENCY AND PROSPECTIVES OF CATTLE-BREEDING
DEVELOPMENT

Batyr Yu.G., Khrapach K.G.

Kharkov State Zooveterinary Academy

Summary. Market monitoring of animal production in Ukraine for the last 20 years has been conducted. Essential decrease of gross output in agriculture and cattle-breeding has been also noticed. The tendency of situation improving in agricultural sector at the expense of plant branch has been observed in 2001.

Key words: agriculture, economics, cattle-breeding, gross output, profitability.
